

τὸ ἄρομα ὀφθαλμοῦ τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ὅπως εὐφυῶς τὴν ὠνόμασεν ὁ Λαμαρτίνος, εἶναι ἡ εὐρεία διεκκομιστικῆ ἀποθήκη, ἡ δεχομένη τὰ ἀκατέργαστα πλούτη τῆς Ἀνατολῆς, ἡ μᾶλλον τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, καὶ διαβιβάζουσα ταῦτα εἰς τὰς ἐνδοτέρας πόλεις τῆς Γαλλίας. Ἐνταῦθα ἔστειλεν ἡ Τουρκία μετὰ τῆς Ἑλλάδος πενήτηχοντα μὲν ἑκατομμυρίων φράγκων κουκούλια καὶ ὀγδοήχοντα ἑκατομμυρίων μέταξαν πρὶν τὸ νόσημα ἀρχίσῃ τὰ μαστίχη καὶ τῶν τόπων τούτων τὴν παραγωγὴν, σήμερον δὲ εἴκοσι ἑκατομμυρίων ἐκ τῶν πρώτων καὶ τισσαράχοντα ἐκ τῶν δευτέρων. Ἐδῶ ἔρχονται καὶ ἐκ τῆς Περσικῆς χώρας, πάντα σχεδὸν εἰσαγόμενα δι' Ἑλληνικῶν χειρῶν ἐνταῦθα πέμπει ἡ Συρία τὴν λεπτοτέραν μέταξαν τῆς ἰδῆ στέλλει ἡ Γεωργία καὶ πᾶσα ἄλλη Ἀνατολικὴ χώρα τὰ μεταξουργικὰ προϊόντα τῶν. Ἐνταῦθα χύονται τέλος πάντων οἱ αἰετοὶ τῆς Κίνας ποταμοί, οἱ, ὅπως θέλομεν τὸ ἀποδείξει κατωτέρω, τοσοῦτον σπουδαῖον ἀνταγωνισμὸν στήσαντες κατὰ τῶν Ἀνατολικῶν ὁρίων.

Ὁ Ναπολέων, μελετήσας καλῶς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, καταγίνεται νὰ εἰσάξῃ βαθμηδὸν εἰς Γαλλίαν πᾶν ὅ,τι εὐνοϊκώτερον πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἀρνούμενος αὐτὸ ἐκ τῆς χώρας, ὅπου διήλθε τὰς δυστυχεστερας τοῦ βίου του στιγμᾶς. Οὕτως ἐνήργησεν ἀριτίως τὴν ἐν Λυῶν σύστασιν καταστήματος ἐξ ἐκείνων, ἅ,τινα εὐκολύνοια τὰς ἐπὶ τοῦ προϊόντος αὐτοῦ ἐμπορικὰς ἐργασίας, προλαμβάνουσι ταυτοχρόνως τοῦ ἐκπεσοῦ τὴν πρόοδον, ὁσάκις γαλήνη διαρκῆς ἢ ἀνάγκαι χρηματικαὶ διάζωσι τὸν κάτοχον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τοιοῦτον (*).

(*) Ὅπως τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ Docks οὕτω καὶ τὸ ἐν Λυῶν πρὸ μικροῦ συστηθὲν Magazin Général des Soies δέχεται μέταξον ἢ τὴν αὐτὴν παράγουσαν ὕλην, ἐπὶ μηδαμινῷ ἐνοικίῳ, ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμῶν τῆς ἡμέρας, καὶ δίδει εἰς τὸν κάτοχον εἶδος ἀποδείξεως (Warrant), ἠριζούσης τὰ 3/4 τῆς ἀξίας τοῦ παρακαταθέντος ἐμπορεύματος, καὶ ἰσχυροῦσης διὰ τρεῖς μῆνας. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἐπέχει τόπον συναλλαγματικῆς ὥστε ὁ κάτοχος δύναται, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ τοῦ τραπεζίτου του, νὰ τὴν προεξοφλήσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόκου τῆς Γαλλικῆς Τραπεζῆς παρὰ καταστήματι ἐπὶ τούτῳ συστηθέντι ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὴν λήξιν τῶν τριῶν μηνῶν ὁ κάτοχος ἀποσύρει, ἂν θέλῃ τὸ ἐμπόρευμα ἐπιστρέφωσα τὸ τίμημα ἂν προεξοφλήσῃ τὴν συναλλαγματικὴν, καὶ πληρόνων 1 1/4 τοῖς 100 λόγῳ ἀμοιβῆς· ἄλλως ἀνανεώνει δι' ἑτέρους τρεῖς μῆνας τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ πληρωμῇ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων. Ἄν δ' ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ τὸ πωλήσῃ, τὸ παραδίδει δι' ἀναγνωριστικῆς πρὸς τὸν δικαιουτὸν τοῦ καταστήματος. Τοιοῦτον κατὰστημα ἰδρύθη καὶ ἐν Χάρη, συνιστᾶται δ' ἐντὸς δύο ἐτῶν καὶ ἐν Μασσαλίᾳ, τῶν πρὸς τοῦτο ἀποθηκῶν ἤδη ἐγειρομένων.

Ὅλιγων μηνῶν ὕπαρξιν ἔχοντα περιχλείουσι ἤδη τὰ μὲν τῆς Χάρης 90, τὸ δὲ τοῦ Λυῶν 20 ἑκατομμύρια φράγκων ἐμπορεύματα τὸ πρῶτον δέχεται παντοῖου εἶδους πραγματείας, τὸ δεύτερον μέταξον μόνον ἢ κουκούλια. Τὸ τοῦ Λυῶν συνιστᾷ πρακτορεῖον καὶ ἐν Σαγγῆ τῆς Κίνας, μεθ' ἧς περὶ τὰ μέσα τοῦ παρόντος ἔτους ἀρχεται γραμμὴ ἀεροπορικὴ διὰ τῆς Σιῆς,

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπικρατειῶν τῆς Ἑυρώπης, ὅσαι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ὑπερέχει ἡ Ἰταλία, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γερμανία. Τὸ δὲ σύνολον τῆς ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑυρώπῃ κατεργαζομένης μετᾶξης ὑπολογίζεται κατ' ἔτος εἰς 800 περίπου ἑκατομμύρια φράγκων.

(* Ἐλεεται συνεχῆ.)

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

—000—

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἡ καλλιτεχνία εἶναι ἔμφυτος τῇ ἑλληνικῇ γῇ· καὶ μόναι ἡ βραδύροτης ἢ ἡ δουλεία κατώρθωσαν κατὰ καιροῦς πρὸς μικρὸν ἐν αὐτῇ νὰ τὴν ἀποπνίξωσι. Καὶ τότε ὅμως ἤρκεσε μικρὸν ν' ἀρθῇ τὸ βάρος τῶν ἐχθρῶν αὐτῇ τούτων στοιχείων, ἤρκεσε λεπτὴ ἐλευθερίας ἀκτίς νὰ θερμάνῃ αὐθις τὸ γόνιμον ἔδαφος ὅπου ἔθαλεν ἡ Κόρινθος καὶ ὅπου ἤκμασαν αἱ Ἀθηναί, ὅπως ἀναδώσῃ αὐτὸ πάλιν ἀνθη ἀναμνησκόντα τὰ ἄλλοτε ἐξ αὐτοῦ βλαστήσαντα, καὶ δεικνύοντα ὅτι δὲν πταίει ἐκεῖνο ἂν καὶ ἤδη δὲν ἀναδίδῃ τοιαῦτα.

Οὕτως, ἡ Τουρκικὴ δουλεία, ἣτις, μὴ πεπονηθεῖς εἰς τὰς δυνάμεις τῆς, εἶχε διὰ τῆς ὀρμῆς ἐκδιώξει τῆς Ἑλλάδος τὰς ἰθαγενεῖς αὐτῇ Μούσας, καὶ, ὡς λαίλαψ ἐπιπεσοῦσα τὰ πάντα εἶχεν ἀνατρέψει, τὰ πάντα μαράνει, κατώρθωσε μὲν ἐπὶ τινὰς αἰῶνας

ὑπὸ τῆς ἐταιρίας τῶν αὐτοκρατορικῶν διαπορθμεύσεων. Εὐρὸς ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τοῦ πρακτορείου τούτου, εὐεργετικὸς δὲ διὰ τοὺς ἐνεργούντας ἀγορὰς μετᾶξης εἰς τὰς συνικὰς ἀγορὰς. Ἡ διεύθυνσις θέλει παραχωρεῖ ἐπὶ προηγουμένη αἰτήσῃ πρὸς πάντα ἐξόπιστον ἔμπορον ὀρισμένην πίστωσιν παρὰ τῶν ἐν Σαγγῆ πρακτορεῖον τῆς τὴν πιστωτικὴν θέλει διαβιβάσει ὁ ἔμπορος πρὸς τὴν ἐν Σαγγῆ ἀνταποκριτὴν του, ὅστις παρουσιαζόμενος εἰς τὸ πρακτορεῖον θέλει λαμβάνει τὸ ἐν τῇ πιστωτικῇ δηλούμενον πᾶσον, ἀγοράζει τὴν μέταξον, καὶ τὴν παραδίδει εἰς τὸ πρακτορεῖον, ὅπου θέλει τὴν φορτῶσαι ἐπὶ τῶν ἀεροπορικῶν τῶν M. I. εἰς παραλαβὴν τῆς ἐν Λυῶν δευθύνσεως. Μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ ἐμπορεύματος ἡ διεύθυνσις θέλει ἐκδίδει ἐπὶ τοῦ ἐντολοδότου συναλλαγματικὰς πληρωτέας μετὰ ἐξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως, ὅποιας συνήθως εἶναι αἱ τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ ἂν μὲν ὁ ἔμπορος, ἢ ἀμέσως πωλῶν τὸ ἐμπόρευμα ἢ διὰ ἄλλους λόγους, θελήσῃ νὰ τὸ λάβῃ εἰς τὴν κατοχὴν του, δύναται νὰ τὸ πρᾶξῃ, προεξοφλῶν τὰς συναλλαγματικὰς καὶ πληρόνων τὰ τῆς μεταφορᾶς ἐξοδα καὶ τὴν ἀνωτέρω ὀρισθεῖσαν ἀμοιβὴν· ἄλλως τὸ ἐμπόρευμα θέλει ἀποτίθεσθαι εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς ἐταιρίας, ἀνανεουμένων τῶν συναλλαγματικῶν, ἂν μετὰ παρέλευσιν τῶν ἐξ μηνῶν δὲν τὸ ἀποσύρῃ.

Ἡ ἐταιρία δανειζοῦσα τὴν ἀξίαν τῶν 3/4 τοῦ ἐμπορεύματος, κρατεῖ τὸ 1/4 ἵνα τὰ συμφέροντά τῆς ὦσιν ἐξηραλισμένα ἐν περιπτώσει ἐκπεσοῦ. Πλὴν καὶ οὕτως ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τοῦ πρακτορείου τούτου εἶναι εὐεργετικὸς· διότι μὲ 5,000 φράγκων χρηματικὰ κεφάλαια δύναται τις νὰ ἐνεργήσῃ ἀγορὰς 20,000, δανειζόμενος τὰς 15,000 ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.

νά βασιλεύσῃ ἐπ' αὐτῆς ἡσύχος· πολὺς ὁμῶς δὲν παρήλθε καιρὸς, καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀνακύψαντες τοῦ πρώτου των κτύπου, ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται, καὶ εὐκόλως τότε διὰ τῆς φυσικῆς των ὑπεροχῆς ἤρθσαν ὑπὲρ τοὺς τυράννους των, καὶ πλείστας ἀξιολόγους ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Μοναρχίᾳ θέσεις κατέλαβον. Ἀμέσως δ' ἤρχισε καὶ ἡ μαρνανθεῖσα φιλολογία ν' ἀναβλάστανῃ, καὶ τότε ἤκμασαν οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι τοῦ γένους διδάσκαλοι, οἵτινες ἀναζωπυρήσαντες εἰς τὰς ἰδρυθείσας Σχολὰς τὸ πῦρ τῆς παιδείας, κατέρθρωσαν νὰ μὴ σβῆσθῃ αὐτὸ ὀλοτελῶς, καὶ πατρικῶς διδάσκοντες εἰς τοὺς ἀθροισμένους περὶ τῶν ὀλίγων ἑλληνόπαιδας νὰ γνωρίσωσι καὶ θαυμάσωσι τῶν προπατόρων των τὰ ἔργα, καὶ τὴν δαιμονίαν ἐκείνων γλώσσαν, ἥτις ὀλονὲν ἐξέλιπε, διέσωσαν, καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα εἰς τὰς καρδίας των ὑπερηφανείας καὶ πατριωτισμοῦ ἀνῆψαν, προδρόμους τῆς ἐλευθερίας.

Μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν Μολδαυικὴν καὶ Βλαγικὴν αὐλὴν Ἑλλήνων ἡγεμόνων, οἱ δύο ἐκεῖνοι ἡγεμονικοὶ θρόνοι κατέστησαν κέντρα περὶ τὰ ὁποῖα συνηθροίσθησαν οἱ παντοειδεῖς μύσται τῆς τότε ἀναγεννωμένης παιδείας.

Καὶ τῷ ἄντι τὸ κεκμηκὸς καὶ βεβαρημένον βλέμμα τοῦ ἱστορικοῦ, ἀφοῦ τοσούτους διατρέξει αἰῶνας βαρβαρότητας καὶ δουλείας, ὡς ἐπ' ὄψεων ἐν ἐρήμῳ, σταματᾷ ἐπὶ τῶν δύο ἐκείνων κορυφῶν καὶ φιλολόγων Ἑλληνικῶν αὐλῶν, ἀναμνησκουσῶν τὴν τοῦ Περιάνδρου, ὅπου, ὡς εἰς αὐτὰς, συνηθροίζοντο οἱ σοφοὶ τῆς πάλαι Ἑλλάδος, καὶ ὅπου ἐψάλλεν ὁ Ἀρίων αὐλῶν, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀναψυχῆσεως ἦν παρῆχον πρὸς τὰς ὠραίας τέχνας, τὰς κυρίως Ἑλληνικὰς ταύτας τῶν τεχνῶν, διετήρησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθαρὸν τινα καὶ ἀκραιφνῆ Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἀναψυχῆσι δ' αὕτη δὲν ὑπῆρξε ματαία. Καὶ τῷ ἄντι ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ λήξασα διὰ τῆς ἀναστάσεως ὀλοκλήρου λαοῦ προετοιμασθέντος ὑπ' αὐτῆς ν' ἀνακτῆσθαι τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν του, καὶ ἀκούσασθαι κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῆς ὥρας ν' ἀντηχῶσι τὸ πυροβόλον τοῦ Ὑψηλάντου καὶ οἱ θούρειοι τοῦ Ρήγα, οὐ μόνον παραμονὴ τις οὕτως εἶπεῖν ὑπῆρξε τῆς ἐλπίζομένης ἐλευθερίας, λυκόφως τῆς περιμενομένης ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πραγματικούς φιλολογικούς παρῆξε καρπούς, οἵτινες, εἰ καὶ κατώτεροι ἴσως τῶν παραγομένων ὑπὸ τῆς ὀπωποῦν προκεχωρητικῆς σημερινῆς φιλολογίας μας, ἐπισύρουσιν ὁμῶς μᾶλλον ἐκείνων τὴν συμπάθειαν ἡμῶν· καθότι ἡ σημερινὴ φιλολογία, εἰ καὶ ἀνωτέρα τῆς τότε, εἶναι, μὴ ἀναψυχομένη ὅθεν ἔδει, ἀναλόγως τῆς δυνατῆς καταστάσεως τῆς εὐτελῆς καὶ ἀσήμενος, ἐνῶ ἐκείνη ἔχει τί τὸ γενναῖον καὶ αὐτοσφές. Τὰ ἔργα δὲ μάλιστα τοῦ Χριστοπούλου, περὶ ὧν ἀνελάθουμεν νὰ εἰπώμεν σήμερον τινὰς λέξεις, διὰ τὸ ἀνεκλόγως ἄριστον, καὶ τὸ ἀνέλπιστον ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, τῇ μᾶλλον σοβαρᾷ, οὐδέποτε θέλουσιν ἀποθάνει.

Κατὰ τὸ 1770, εἰς Καστορίαν τῆς Μακεδονίας, πτωχὸς τις ἱερεὺς, Ἰωάννης Χριστόπουλος καλούμενος, ἀπέκτα πρωτότοκον υἱόν, καὶ τὸν ἐκάλεε Ἀθα-

νάσιον. Μετὰ δὲ τινὰ ἔτη, πατὴρ ἦδη καὶ ἄλλον τέκνου, τοῦ Κυριακοῦ, μετέβαιεν οὗτος, τὴν τυραννίαν φεύγων, εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου, ὑπὸ τὴν ἐλεήμονα ἡγεμονίαν τοῦ τότε Πρίγγιπας, ἠλπίζε νὰ τελειώσῃ ἡσύχος καὶ ἀσφαλῶς τὰς ἡμέρας του. Ἐκεῖ δὲ ὁ μικρὸς Ἀθανάσιος, ὁ μέλλων μετὰ τινὰ ἔτη νὰ θέλξῃ τὴν Ἑλλάδα ἅπασαν διὰ τῆς εὐφρόνου του λύρας, εὐρῶν ἀνοικτὸν ἐμπροσθέν του στάδιον εὐρὺ ἐν τῇ ἰδρυμένῃ τότε εἰς Βουκουρέστιον ἐξαιρέτῳ Ἑλληνικῇ Σχολῇ, καὶ παρξουρόμενος πέραν τῆς κοινωνικῆς τάξεώς του ὑπὸ τοῦ ἐξόχου καὶ ἀκατασχέτου πνεύματός του, ἐπεδόθη, μετ' ὅλου τοῦ φλέγοντος τὴν νεαν καρδίαν του ζήλου εἰς τὴν μάθησιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ἐπὶ ἐξ ὀλόκληρα ἔτη ὑπῆρξε παράδειγμα τῶν συμμαθητῶν του καὶ τῶν διδασκάλων του καύχημα. Ἐρῆθε; δ' ἦδη, καὶ ἀρκετὰ πλούσιος νὰ μεταβῇ εἰς Εὐρώπην, ἀπεφάσισε ν' ἀκολουθήσῃ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ στάδιον, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν τότε περίφημον ἀκαδημίαν τῆς Βούδας. Ἐκεῖ δὲ σπουδᾶσας πρὸς τὴν Ἰατρικὴν καὶ τ' ἀπαραίτητα τότε Λατινικὰ, καὶ ὀλόκληρον σειρὰν φιλοσοφίας διακούσας, μετέβη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Παταβίας, ὅπως τελειοποιήσῃ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἐπραξεν, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον τὴν σειρὰν τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης, ἥς Σχολὴ ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐκείνῃ, διήκουσεν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη τῷ ἦρσε μᾶλλον τῆς ἄλλης, διότι εἰς τὸν μετέπειτα αὐτοῦ βίον εἰς αὐτὴν τὸν εὐρίσκουμεν ἐπιδιδόμενον.

Δύω δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπέστρεφεν εἰς Βουκουρέστιον εἰς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ὥστε καὶ ἅμα φθάσας ἐλήφθη παρὰ τοῦ τότε φιλομούσου ἡγεμόνος Α. Μουρούζη διδάσκαλος τῶν τέκνων του. Τόσον δὲ ἐθέληθη ὁ ἡγεμὼν ὑπὸ τῆς πολυειδοῦς παιδείας τοῦ Χριστοπούλου, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀπείρου τοῦ πνεύματος, ὥστε παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν του, καὶ ἐκαυχᾶτο ἐπιδεικνύων αὐτὸν εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς συγγινάζοντας εἰς αὐτὴν ξένους.

Καὶ μέχρι μὲν τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδὲν ποίημα τοῦ Χριστοπούλου γνωρίζομεν· κατ' αὐτὴν ὁμῶς, παροτρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις εἶχε πιθανῶς ἰδεῖ τινὰ τῶν λυρικῶν του, ποιηθέντα ἤδη, συνέγραψεν, ἂν ὄχι τὸ ἄριστον, τὸ μέγιστον κἂν τῶν ποιημάτων του, δράμα, εἰς 6 πράξεις, τὸν Ἀχιλλεῖα.

Τὸ δράμα τοῦτο, μίμησις τῶν κλασικῶν δραμάτων, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Αἰσχύλου, διότι κυρίως ὑπόθεσιν δὲν ἔχει, εἶναι μᾶλλον ἔπος, ἢ Ἰλιάς, μετὰ δραματικὴν μορφήν. Λεῖπει δ' ὅλως ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἀπαραίτητος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἔρως. Ἴδου δ' ἐν ὀλίγοις πῶς ἔχει.

Ἐν τῇ πρώτῃ πράξει, ὁ Ἀχιλλεὺς, κεχολωμένος ἐν τῇ σκηνῇ του, παρίσταται προλογίζων περὶ τῆς μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐριδος του, καὶ μετ' ὀλίγον δεχόμενος τοὺς Πρέσβεις αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον πορευθῆ πρὸς αὐτόν,

παρὰ θῖνα πελοποννησιακοῦ θαλάσσης
πολλὰ μὲν εὐχομένω γαίλαχῳ ἐνοσισγίαιω.
ῥηθίως περπατεῖν μεγάλας φρένας Αἰακίδου.

Δαπανᾶται δ' ἡ πράξις αὕτη εἰς τὰς προτροπὰς

καὶ πρόσφορὰς αὐτῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τὰς ἐπιμόνους ἀρνήσεις τοῦ Ἀχιλλέως ἀφ' ἑτέρου, εἰλημμένας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐκ τῆς Ἰλιάδος. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἄμοιρος ὠραίων τεμαχίων. Ὁ Ἀχιλλεὺς Π. Χ. πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, ἀριθμοῦντα τοὺς λείβητας, τὰς ἀμίμονα ἔργα ἰδυίας Διοσίδας, καὶ τὰ λοιπὰ δῶρα, ἅτινα ὑπόσχεται νὰ δώσῃ αὐτῷ ὁ Ἀγαμέμνων, ἀπαντᾷ διὰ τῶν ἐξῆς ὠραίων στίχων:

Μακρὰν, μακρὰν, ὦ Ὀδυσσεῦ κ' ἐκεῖνος καὶ τὰ δῶρα!
ἐχόρτασα κ' ἐγέμισα ἀφ' ἕλα πλέον τώρα!
Μακρὰν ἢ θυγατέρες του! δὲν ἔχω γάμου γρεῖαν!
Ἐγὼ Ἐλένης ἀνεψιὸν δὲν δέχομαι κάμμιαν!
Ἄς εἴρουν τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν εὐμορφα τὸν Πάρι
καθὼς ταῖς πρέπει τίμια νὰ ἔλθῃ νὰ ταῖς πάρῃ.

Τέλος δ' οἱ πρέσβεις ἀπέρχονται ἀπρακτοί, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει, ἀρχομένη διὰ μονολόγου τοῦ Ἀγαμέμνονος περὶ τῆς τύχης τῶν βασιλέων, ὅστις εἶναι ἐν τῶν καλλίστων τεμαχίων τοῦ δράματος, δίδουσι πρὸς αὐτὸν λόγον τῆς ἀποστολῆς των. Ἐν τῇ τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ πράξει περιγράφεται ἡ τειχομαχία καὶ ἐκτιθενται ὅλα σχεδὸν τὰ Πατρόκλεια. Λύεται δὲ τὸ δράμα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Πατρόκλου.

Ὡς δ' ὅτε σὺν ἀκάμαντα λέων ἐδιήσκητο χάριμα,
ὡτ' ὄρεος κορυφῆσι μέγα φρονέοντε μάχεσθον
πιδάκκος ἀμφ' ὀλ' ἄγης ἐθέλουσι δὲ πύεμεν ἀμφω
πολλὰ δὲ τ' ἀσθμαίνοντα λέων ἐδάμνασσε βιήριν·
ὡς πολέας περὶ ὄντα Μενoitίου ἄλκιμον υἱὸν
Ἐκτωρ Πριαμίδας σχεδὸν ἔγχει θυμὸν ἀπηύρα.

καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ συμριλιώσεως τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐφ' ἣ χαίρων ὁ Νέστωρ ἐπιφέρει τὸ κατωτέρω τετράστιχον, ὅπερ εἶθε νὰ ἐνετυποῦτο εἰς παντός Ἕλληνας τὴν καρδίαν:

Ὅταν εἴμεσθ' ἐνωμένοι, κ' ἡ Ἑλλὰς εὐδοκίμαί,
καὶ κάμμία δὲν τὴν βλάπτει ἐχθρική ἐπιδρομή.
Ὅταν δὲ διηρημένοι, τότε πλέον καὶ αὐτὴ
εἶν' ἀδύνατος, καὶ τότε ὁ καθένας τὴν πατεῖ.

Καὶ δὲν λέγομεν μὲν ὅτι τὸ δράμα τοῦτο εἶναι ἀπολύτως ἀριστούργημα, οὐδ' ἔχομεν τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸ συγκρίνωμεν μὲ τοῦ Ῥακίνα καὶ τοῦ Βολταίρου τὰ δράματα, λέγομεν ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅτε ἐγράφη δικαίως ἐθαυμάσθη, καὶ δικαίως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τῆς τότε κοινωνίας, πολυλάκις ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ ἄλλων εἰς Βουκουρέστιον καὶ Ἰάσιον παρασταθῆν, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἦτο τῆς γλώσσης ἡ δυσκολία καὶ τώρα ἐδύνατο ἐπιτυχῶς νὰ παρασταθῇ.

Καὶ ἐπειδὴ περὶ γλώσσης, εἰπωμέν τινα περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Χριστοπούλου, ἣτις ἀποτελεῖ ἐν τῶν πρωτίστων χαρακτηριστικῶν τῆς ποιήσεώς του καὶ ἣτις πλείστον τὸν ἀπησχόλησεν.

Ὅτε μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἀμαθίας ἤρχισαν πάλιν νὰ σπουδαζώνται τὰ κλασικὰ συγγράμματα τῶν προγόνων, τόσον ἐνέπνευσαν αὐτὰ θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας των, ὥστε συνέλαβον τινὲς τούτων

τὸ ἀδύνατον καὶ παράλογον σχέδιον νὰ ἐπαναφέρωσι καὶ νὰ καταστήσωσι κοινὴν τῆς Ἑλλάδος γλώτταν τὴν γλώτταν τοῦ Πλάτωνος· ἐντεῦθεν δὲ προέκυψεν ἡ Σχολὴ τῶν μιζοβαρβάρων ἐκείνων, ἡ μιζοσολοίκων, ὡς τοὺς ἐκάλει Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἑλληνοιστῶν, αἰτινες, πολλάκις ἀμαθείς, γέλωτα μᾶλλον προξενούσι διὰ τοῦ κωμικοῦ των παπαγαλισμοῦ τῶν ἀρχαϊκῶν φράσεων, καὶ τῶν πομπωδῶν τραγελάφων οὓς εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὸν λαόν. Ὁ Χριστόπουλος ὑπὸ τῆς φυσικῆς του ὠθοῦμενος καλλιαισθησίας ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποστραφῇ τὴν σχολὴν ταύτην. Οἱ μόνον δὲ τὴν ἀπεστράφη ἀλλὰ καὶ κωμικώτατα τὴν περιέπαιξεν ἐν προλόγῳ τινὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν ἔργων του, προλόγῳ, ὃν ἐπιτλοφόρησεν ὄνειρον, καὶ οὕτινος δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μεταφέρωμεν ἐδῶ τεμάχιά τινα, καὶ διότι νομίζομεν ὅτι ἄχοι τοῦδε ἔμεινεν οὗτος ἀπαρατήρητος, καὶ ὅπως χρησιμεύσωσι ταῦτα ὡς δείγμα τῆς γλώσσης ἦν δυστυχῶς, ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον μεταπίπτων, παρεδέχθη ὁ Χριστόπουλος.

«Κ' ἔτσι, (λέγει ὁ ποιητὴς μετὰ τινὰ ἄλλα), μ' ἐπῆρ' ὁ ὕπνος, κ' ἀπικοιμήθηκα· ἔξαρνα βλέπω παραστέκοντο ἑμπροσά μου δύο γυμνὰς γυναῖκες, καταμουντσορομέναι πατόκορφα κ' ἐρχονται καμρωτὰ καμρωτὰ καὶ σπρώνονται σιμά μου.—Νὰ ζῆτε, ταῖς λέγω, ὀλίγο μακρότερα· τόσο θάρρος δὲν τὸ νοστιμέομαι.—Διατί, μὲ λέγ' ἡ τολμηρότερη, ὁ ἴσως εἰς ἡμᾶς;—Εἶναι λέγω ζῆσι· καὶ μὲ στριμώνεται· κ' ἐγὼ εἶμαι στενόχωρος κ' ἀνάφτω.—Καὶ δὲν γνωρίζεις ἡ μᾶς λέγει;—Τῆ ἀληθείᾳ, λέγω, ἔρεθι δὲν ἔχω νὰ σᾶ γνωρίσω, τέτοιαις π.ῦ εἶσθε· μήπως εἶσθε γύφτισσας;—Ἴδὲ αὐτὸν, λέγει, πῶς ὑποκρίνεται ὅτι δὲν ἤξεύρει ἡ μᾶς. Ἐνῶ ἀπὸ ἐγεννήθη ἡμεῖς αἱ δύο, ὡς ἐμπορήσαμεν ἐπιμελεθεῖσαι τὸν ἀνεθροφισμένον μὲ τὸ ἴδιον κόμμα γάλα.—Καλὲ, ταῖς λέγω, δὲν πηγαίνετε στὸν ἄνεμον κ' ἐσεῖς καὶ τὸ γάλα σας. Τί μ' ἤρθετ' ἐδῶ καὶ μ' ἐνοχλεῖτε;—Ἡμεῖς λέγει, σ' ἐνοχλοῦμεν, ἡμεῖ, μὲ τόσον κἀλλος;—Ἐσεῖς, λέγω, κάλλος μὲ αὐτὴν τὴν μούρη;—Καὶ πῶς, λέγει, ἀσχημικὸν φαίνομεθα;—Ὅχι! λέγω, σῶπα καὶ ἀνακατονομαί· ὅτ' ὕστερα ἀπὸ ταῖς τύσαις ἀσχημάδες σου λαλεῖς καὶ μὲ γλώσσα, ὅπου ὁμοιάζει καθάρσιον. Λέγοντας αὐτὰ τὰς παρατηρήματα περιγρότερα, καὶ ἔξαρνα τί νὰ ἴδῃ; Αὐτὴν τὴν μίαν τὴν πολυλόγην εἰς τὴν λακίμην στικημένην ἀρμαθίας γενεαῖς ἀπόλυταις, δοτικαῖς, ἀπερέμματα ἀψήσασαι, παραψήσασαι, διπλσιασμοῦς, καὶ ἄλλα τέτοια κερσέφαλα. Τῆ ἄλλην δὲ πάλιν, τὴν σιωπηλὴν, θεμένην ζωνάρια ψιλαῖς, δασαῖαις, ἐξαιαῖς, περισπωμέναις, ζευγάρια βήταις, κάπταις, λάμδαῖς, καὶ τὰ λοιπὰ γράμματα.—Καλὲ, ταῖς λέγω, δὲν μὲ λέγετε τί ζῶα εἶσθ' ἐσεῖς;—Σὺν τοῖς σωσταοῖς σοῦ, μ' ἀπορίνεται ἡ πρώτη δὲν γνωρίζεις ἡ μᾶς;—Νὰ σᾶς γνωρίσῃ ὁ γόρς, λέγω, ὄχι ἐγὼ. Ἐσεῖς θαρρῶν πῶς εἶσθε κουργουμάδες, ἐσεῖς εἶσθε Ἐριννίαις, καὶ λέγοντας, ἔφτυσα τρεῖς φορὰς εἰς τὸν κόπον μου.»

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν Ἐριννίαις ἦσαν ἡ σοφὴ μιζοβαρβάρος καὶ ἡ ἀρίστη ὀρθογραφία, ἐλθοῦσαι νὰ πείσωσι τὸν δραπέτην Χριστόπουλον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς τάξεις των. Κάλλιον ὅμως δι' αὐτὰς νὰ μὴ εἶχον ἔλθει, διότι, ἀντὶ νὰ τὸν πείσωσι, ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν γλώτταν τοῦ Χριστοπούλου, τῶν παθῶν των τὸν τάρραχον, τάρραχον ὃν προθύμως ἠθέλομεν ὀλόκληρον μεταφέρει ἐδῶ, ἂν τὰ ὀριά μας ἦσαν πλατύτερα, καὶ

μάλιστα τὸ μέρος τὸ ἀποτανθὲν τῇ ὀρθογραφίᾳ. Τέλος ὁμοίως, καθὼς λέγει ὁ ποιητής,

Ὁ πετεινὸς ἐλάλησε, κ' ἐξύπνησεν, κ' ἐγλύτωσα κ' ἐγὼ
ἀπ' τὰ χέρια τους κ' αὐταῖς ἀπ' τὸ στόμα μου.

Ἦς ἔκρινεν ἤδη ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιχοπῆς ὁ ἀναγνώστης, ὁ Χριστόπουλος δὲν περιορίσθη δυστυχῶς ἀποκρούων τὰς γελοίας ὑπερβολὰς τῶν ἐλληνίζοντων, ἀλλ' ἐγκολπωθεὶς τὴν χυδαίαν καθομιλουμένην τότε διάλεκτον, καὶ Αἰολοδορικὴν βαπτίσας αὐτὴν, τὴν παρέδεχθη ὡς ἱκανὴν, καὶ μόνην κατάλληλον νὰ ᾗ γλῶσσα τῆς μελλούσης Ἑλλάδος, καὶ πάντα τοῦ τὰ ἔργα ἐν αὐτῇ συνέγραψε. Διὰ πολλῶν δὲ συγγραμμάτων ὑποστηρίξας τὴν γνώμην του ταύτην, συνέταξε τέλος καὶ γραμματικὴν τῆς Αἰολοδορικῆς διαλέκτου του, ἣτις, μετατυπωθεῖσα, σώζεται. Καὶ δὲν κατακρίνομεν μὲν τὸν Χριστόπουλον διὰ τὴν ἀπάτην του, διότι εἶδομεν τὰ ἐπενεγκόμενα αὐτῇν αἷτια, λυπούμεθα ὁμοίως ἐκ καρδίας, ὅτι ἐγένετο αὕτη αἷτια νὰ γραφῶσι τὰ ἄλλως αἰωνίας ζωῆς ἀξία λυρικά του εἰς γλῶσσαν, ἣτις τὰ καθιστᾷ ἤδη πεπαλαιωμένα, καὶ τὰ ἐμποδίζει νὰ διεγείρωσι παρ' ἡμῖν, τοῖς συνειθισμένοις εἰς τὴν κατὰ μέσσην ὁδὸν βαδίσασαν διάλεκτόν μας, καὶ κατ' αὐτὴν τοσαῦτον προχωρήσασαν, τὸν θαυμασμόν ἐν διήγειρον ὅτε πρῶτον ἐγράψασαν. Ἐμμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι, ἂν ὁ Χριστόπουλος ἤκουε ποθεν τὸν Ζαλακώσταν ψάλλοντα εἰς κοινὴν μὲν διάλεκτον, ἀλλ' εἰς τὴν εὐρυθμον καὶ λελαξευμένην κοινὴν διάλεκτον τῶν ἡμερῶν μας,

That music in itself, whose Sound is song,
the poetry of speech! (α)

τοὺς στίχους του τούτους:

Ἄγεράκι λεπτὸ μυρωμένο
μὲ τῶν δένδρων τὰ φύλλα μαλόνει
χαρετῆ τὴν αὐγεῦλα τ' ἀηθόνι
μέσ' τὴν πόκνα τοῦ δάσους χωμένο,

θὰ μετενάει διὰ τὰ τότε φρονήματά του, καὶ θὰ ἐπόθει νὰ τῷ ἀποδοθῆ ἡ λύρα ὅπως ἄση ἀριστουργήματα τινὰ ὑπὸ τὴν ἀξιοτέραν αὐτῶν καὶ αὐτῇ μορφήν.

Καὶ ταῦτα περὶ γλώσσης. Ἄφου δ' ἐληξεν ἡ ἡγεμονία τοῦ Μουρούζη ὁ Χριστόπουλος, πιστὸς τῷ εὐεργέτῃ του, ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν του, καὶ ἀκολουθήσας αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ πλουσίας βιβλιοθήκης καὶ ἐλεύθερος ἄλλων ἀσχολιῶν, συνέθεκε τ' ἀθάνατα λυρικά του, τὰ κυρίως αἷτια τῆς δόξης του.

Καὶ ναὶ μὲν ποιήσεις ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου εἶναι ἢ νεωτέρα, ἢ ἀπὸ τῆς καρδίας πηγάζουσα καὶ φιλόσοφος ποιήσεις: ποιήσεις εἶναι ἢ ἐν δακρύοις γραφείσα καὶ εἰς δάκρυα κινουσα τὸν ἀναγινώσκοντα: ποιήσεις εἶναι ἢ ἐκχαίσεις μεγαλοφυοῦς καὶ ἀνησύχου καρδίας, πολὺ πλήρεις ὅπως μὴ ἐκχύση τί τῶν ἐν αὐτῇ: ἀλλ' οὐχ ἤττον ὑπάρχει, ἢ ὑπῆρχε κἄν, καὶ

ἕτερον εἶδος ποιήσεως, ποιήσεως ἐλαφρᾶς, καὶ κινουσῆς τὸ μειδιάμα ἀντὶ τοῦ δακρύου. Οἱ τότε ποιηταὶ εἰρίσκοντο ἀκόμη περὶ τοῖς εὐθαλεῖς πρόποδας τοῦ δυσχειμέρου βράχου τοῦ Προμηθεύς. Ὁ Βύρων τὴν σήμερον εἶναι αὐτὸς Προμηθεύς, εἶναι αὐτὸς προσηλωμένος εἰς τὸν βράχον, καὶ ναὶ μὲν θέλγει τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅπως ὁ ἄλλος τὸ εὐεργέτει, ναὶ μὲν δύναται ἴσως ὡς ἐκεῖνος νὰ εἴπῃ:

Ἴδεσθέ μ', εἴα πρὸς θεῶν πάσῃ θεός (κ).

πλὴν χίλιοι γύπες ἀντὶ ἑνὸς κατατρῶγουν τὰ σπλάγχνα του.

Τὰ λυρικά τοῦ Χριστοπούλου, μιμήσεις, ἀλλ' οὐδέποτε ἀντιγραφαὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, τόσον εἶναι χαριέντα, τόσον πλήρη ζωηρᾶς ποιήσεως, ὥστε, ὅπως τις δὲν δύναται νὰ ἴδῃ ὡραῖον ἄνθος χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τὸ δρέψῃ, ὡραῖα χεῖλη χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τὰ φιλήσῃ, οὕτω εἶναι ἀδύνατον νὰ τ' ἀναγνώσῃ τις χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τ' ἀποστηθίσῃ, ἢ νὰ τ' ἀντιγράψῃ, ἂν τύχῃ, ὡς ἐγὼ τώρα, νὰ κρατῇ κάλαμον. Ἐν τούτοις ἀνάγκη πᾶσα νὰ περιορισθῶμεν εἰς ἓν μόνον δεῖγμα τοῦ ὅλου θησαυροῦ, καὶ ἔστω τὸ ἐξῆς:

Φ Ε Γ Γ Α Ρ Ι.

Ασμπριφόρη μου φεγγάρι,
ποιὸν ἥλιον ἀντικρύζεις
καὶ μὲ φῶς πολὺ καὶ χάρι
τῶρ' ἀστ. ἀρτεῖς καὶ φωτίζεις;
Τόχα λέγεις δὲν εἰρίσκω
πόθεν ἔρχεται κ' ἐμβαίνει
σ' τὸν ὀλόφωτό σου δίσκο
τοῦτ' ἢ λάμψις σου ἢ ξένη;
Τῆς ἀγάπης μου τὸ κάλλος
ἀπ' τὴν γῆν εἰς τὸν αἰθέρα
φῶς λαμπρὸ, σὺν ἥλιος ἄλλος
σ' τὴν δ' κή σου ῥίχνει σφαῖρα.
Κύτυχέστατο φεγγάρι
εἰς τὸν κύκλον ὅπου τρέχεις
θαυμαστὴ ἀπόψε χάρι
ἀξιώθηρες νὰ ἔχῃς!
Μὰ αὐτὸν τὸν ἥλιόν σου
σὲ φθονῶ τῇ ἀληθείᾳ
τὸν καλὸν ἀντικρυσιόν σου
καὶ τὴ νέα συζυγία.

Ὁ δὲ Πληγωμένος,

Μιά ὁ ἔρωτας μικρὴ
σαϊτίτσα του πικρὴ
σκουριασμέν' εἰς τὴν φαρῆτρα,
τὴν εὐγάνει σιγανὰ
καὶ τὴν πιάνει, κί' ἀρχινᾷ
καὶ τὴν τρίβ' εἰς μίαν πέτρα.

Τρίβει, τρίβει βιαστικὰ
τὸν γλιστρᾶ ἐξαρνικὰ
ἀπ' τὴν πέτρα, κακὴ τύχη!
καὶ τὸν βρίζει καὶ τὸν ξεῖ
ἴσια ἴσια μετ' ἐξ
ἴστοῦ δακτύλου του τὸ νύχι.

κ. τ. λ.

(α) Βύρων, *Childe Harold's pilgrimage* C. 4.

(α) Αἰσχύλος, *Προμηθεὺς Δεσμώτης*, 709.

εἰ καὶ χαριέστατος, ἀπορῶμεν διατί θεωρεῖται παρά τινων ὡς τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ Χριστοπόουλου, ἐνῶ εἶναι τὸ μόνον ἴσως ἄσμηα του, τὸ εἰλημμένον σχεδὸν καθ' ὀλοκλήριαν ἐκ τοῦ Ἀνακρέοντος.

Εἰς ἔρωτα. (Ἀνακρέων ᾠδὴ Μ.)

Ἔρωις πότ' ἐν ῥόδοισι
κομωμένην μέλισσαν
εὐκ εἶδεν, ἀλλ' ἐτρώθη
τὸν δάκτυλον· πατάσας
τὰς χεῖρας, ὠλόλυξεν
δραμῶν δὲ καὶ πεταστειὸ
πρὸς τὴν καλὴν Κιθάρην,
ὠλωλτ, μήτηρ, εἶπεν,
ὠλωλα κ' ἀπαθνήσκω
ἔφισ μ' ἔτυψε μικρὸς
πτερωτός, ὃν καλοῦσι
μέλισσαν οἱ γεργοί.
Ἦ δ' εἶπεν· εἰ τὸ κέντρον
πονῆ τὸ τῆς μελίσης,
πόσον δοκεῖς πονοῦσιν
Ἔρωι, ὄσους σὺ βάλλεις;

Τὰ δὲ Βακχικά του οὐδόλως ἐλαττοῦνται τῶν ἐρωτικῶν· καὶ ἐν αὐτοῖς ὡς καὶ ἐν ἐκείνοις δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ Χριστόπουλος φθάνει τὸ πρότυπόν του, τὸν Ἀνακρέοντα. Ὁ Τρύγος του, ποίημα δυνάμενον νὰ γραφῆ μόνον περ' Ἑλλήνος ἢ Ἰταλοῦ ποιητοῦ, καὶ ἐνθυμίζον τὰς φαιδράς εἰκόνας τοῦ Watteau, μὲ τὰς ἀμπελοστερεῖς τρυγητὰς καὶ τὰς λευκωλένους τρυγητριάς του, ἂν δὲν δύναται νὰ παραβληθῆ μετ' αὐτῆς, ἐνθυμίζει καὶ τὴν ἀμίμητον Ἐπιλήνιον ᾠδὴν τοῦ Ἀνακρέοντος. (Ἀνακρέων, ᾠδὴ Ν.)

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην ἐποχὴν τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν διαμονῆς του ἐπέλησεν ὁ Χριστόπουλος καὶ τὸν ἀπολογοῦμενον ἔρωτά του, ἐπύλλιον, καὶ ἴσως τὸ ἀνώτερον κατὰ τὴν ποιήσιν ὄλων τῶν ἔργων του.

Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις εἶναι ὡραία· ἰδοὺ αὕτη.

Ὁ Μῶμος ὁ βαρύνωμος τοῦ πάντα περιπαίξει.

Λέγει ὁ ποιητής, περιέπαιξε καὶ αὐτόν,

γιατί ἐγὼ σὲν ἔρωτα νὰ τραγωδήσω τόσα;
Δέν, ἤ, α τάχα, ἔλατε, θεὸν κάνενα ἄλλο
πλέον σεμνὸν καὶ σοφ ρόν, ἂν ἴθελαν νὰ ψάλλω;
μόν' πρόκρινα τ' ἀνόητο παιδί τῆς Ἀφροδίτης
κ' ἐκείνην καὶ τὰ πάθη τῆς καὶ ὅλη τὴν κομπήτης;

Καὶ τέλος μὲ κατέπεισε, καὶ ἄλλοτε κ' ἐπῆρα
τὴν Ἀθηνᾶ τὴν τρομερῆ, καὶ σοβαρῆ στὴ λύρα,
καὶ ἄρχισα τὸ ἴσο μου σιγὰ κ' ἐτραγουδοῦσα
κ' εἰς τὸν βαρὺν τὰ ἄθλα τῆς κ' ἀθάνατα λαλοῦσα.

πλὴν φεῦ!

ἀνοίγει, βλέπω, ἔξαφνα κ' ἀέλιπστα ἡ θύρα
κ' ἐμπαίν' εὐθὺς ὁ ἔρωτας στρυφνός, συλλογισμένος,
σιωπηλός, καὶ σκυθρωπός, καὶ κατασυγχισμένος

καὶ τὸ φρικτὸ θεῶρι που στὴν γῆν σιληρὰ βροιτῶνται,
αὐτὰ τὰ λόγια λάλησε, πικρὰ χαμογελῶντας.

Ἐπεταὶ δ' ὅλη τοῦ ἔρωτος ἡ ἀκηγορία, πλήρης ὑψηλῶν καὶ καταπειστικῶν, ὡς φαίνεται, ἰδεῶν, διότι μετ' αὐτὴν ὁ ποιητὴς ζητεῖ συγγνώμην, καὶ ὑπόσχεται εἰς τὸ ἐξῆς μόνον τὸν ἔρωτα καὶ τὴν καλὴν Ἀφροδίτην νὰ ἔχη θέμα τῆς λύρας του. Τότε δ' ὁ ἔρωις, ἐπαρθεὶς ἴσως ἐπὶ τῆ νίκῃ, ἐν μακρῷ αὐτοπανηγυρικῷ ἐκθέτει ὅλας τὰς ἀρετὰς του, καὶ τὸ ἀπειρον τῆς δυνάμεώς του, πανηγυρικῶ, ὅστις δὲν εἶναι μὲν ἴσως ἀπόδειξις μετριοφροσύνης ἐκ μέρους τοῦ πτερωτοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὅστις τόσα περιέχει ὡραία τεμάχια, ὥστε οὐ μόνον τὸν συγχωροῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκόντε ἄκοντες μεταφέρομεν ἐδῶ τὸ ἐξῆς.

Καθὼς στὸν κύκλο τοῦ γοροῦ λαλοῦν οἱ λαλητάδες
καὶ ἴσια πρὸς τὸ λάλημα πηδοῦν οἱ χορευτάδες,
καὶ ὁ καθ' ἓνας σέ, νεται καὶ σέρνει τὸν καθένα,
κ' ὁ ἓνας ὅλους τοὺς τραβᾷ κ' εἰ ὅλοι τους τὸν ἓνα,
ἔτσι κ' ἐγὼ στὸ πᾶν λαλῶ καὶ πρὸς τὸ λάλημά μου
γυροῦν ὄρθα τὰ κτίσματα κατὰ τὸ θέλημά μου.
Οἱ ἥλιοι σέρνουν πλάνητας, κομήτας σέρνουν χιλιούς,
κ' οἱ πλάνητες ἀντίστροφα καὶ εἰ κομήται· ἥλιοι,
τὸ κάθε ἄστρο, σέρνεται καὶ σέρνει τὸ καθένα,
τὸ ἓνα ὅλα τὰ τραβᾷ καὶ ὅλα τους τὸ ἓνα.

Τὴν αὐτὴν ἰδέαν δὲν ἐξέθετεν ὁ Alfred de Musset γράφων ἐν τῷ Rolla του, τῆ τελευταία ταύτη πρόποσι τῷ ἀγνώστῳ θεῷ τοὺς ἐξῆς ἀμιμήτους στίχους

J' aime ! — voilà le mot que la nature entière
Crie au vent qui l'emporte, à l'oiseau qui le suit !
sombre et dernier soupir que poussera la terre
Quand elle tombera dans l'éternelle nuit !
Oh ! vous la murmurez dans vos sphères sacrées,
Étoiles du matin ce mot triste et charmant !
La plus faible de vous quand Dieu vous a créées,
A voulu traverser les plaines éthérées,
Pour ch rcher le soleil, son immortel amant
Elle s'est élancée au sein des nuits profondes.
Mais une autre l'aimait elle même ; — et les mondes.
Se sont mis en voyage autour du firmament.

Ἄφου δὲ ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα εἶπεν ὁ ἔρωις,

Ἐπέταξε ἀστράφτοντας ταῖς φλόγαις καὶ τὸ φῶς του
κ' ἐπῆγε σ' ταῖς γλυκίσταταις ἀγκάλαις τῆς μητρός του.

Καὶ οὕτως λήγει τὸ ὡραῖον τοῦτο ποίημα.

Ἄλλ' ὅ,τι μᾶς κάμνει ἔτι μᾶλλον νὰ θαυμάζωμεν τὸν Χριστόπουλον εἶναι ἡ μεγάλη ποικιλία καὶ ἀσθονία τῶν ἔργων του· οὕτως, ἐνῶ ἐποίει τὰ λυρικά του καὶ τὸν ἀπολογοῦμενον ἔρωτα, ἔγραψε καὶ μετάφρασιν ἑμμετρον εἰς τὴν Αἰολοδωρικὴν του γλῶσσαν τῶν ᾠδῶν τῆς Σαπφούς καὶ τοῦ Α τῆς Ἰλιάδος, καθὼς καὶ περὶ τὴν μετάφρασιν πολλῶν τεμαχίων τοῦ Ἡροδότου, μεταφράσεις ἀξιολόγους διὰ τὴν χάριν καὶ ἀκρίβειαν, αἵτινες, συλλεχθεῖσαι παρὰ τοῦ φιλομούσου Κ. Κοριτζᾶ, ἐξεδόθησαν τὸ 1853 μετὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιολογημάτων του πρὸς δὲ πόνημα περὶ ποιητικῆς, δυστυχῶς ἀπολεσθῆν,

πραγματεῖαν περὶ τοῦ κενού, πραγματεῖαν περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, σύντομον Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν, καὶ τέλος λεξικὸν τῆς Αἰολοδωρικῆς διαλέκτου κατὰ τὸ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου, ὅπερ ὅμως δὲν ἔφθασε δυστυχῶς παρὰ μέχρι τοῦ Η, διακοπὴν ἕνεκα τῆς σφαγῆς τοῦ Δ. Μουρούζη, καὶ τῆς πτώσεως τῆς Μουρουζικῆς οἰκογενείας ἐν γένει.

Καὶ ἀπόρασις μὲν τοῦ Χριστοπούλου ἦτο βεβαίως νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν Μουρουζικὴν οἰκογένειαν καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς, ἀφοῦ ὅμως ἀνέβη εἰς τὸν Βλαχικὸν θρόνον ἡ οἰκογένεια Καρατζᾶ, πολλάκις προσκλήθεις ὑπ' αὐτῆς, καὶ πεπεισμένος, ὡς λέγει εἰς ἓν τῶν ἀσμάτων τοῦ, ὅτι,

ὅ,τι ἡ μοῖρα διορίσει
δὲν εἶν' τρόπος νὰ γυρίσῃ!

ἀπεράσισε, μετὰ συντριβῆς τῆς καρδίας του, ν' ἀποχωρισθῇ τῶν ἀρχαίων του φίλων, καὶ νὰ δεχθῇ τὴν προσκλήσιν. Ὁ δ' ἀρχὼν Καρατζᾶς δὲν ἐδείχθη ἀγνώμων· διότι ἅμα φθάνοντα, διώρισεν τὸν Χριστόπουλον δικαστὴν εἰς ἓν τῶν δικαστηρίων τῶν Βελικύδων (ἀρχόντων), καὶ μετὰ καιρὸν εἰς ὑψηλότερας τὸν ἀνετίθεσε θέσεις. Ἀλλὰ ταχέως εὐρύτερον στάδιον ἠνεώχθη τῇ ἱκανότητι τοῦ Χριστοπούλου.

Ἡ πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ κατάστασις τῆς Βλαχίας ἦν τότε λίαν ἀνώμαλος· ἡ Βλαχικὴ νομοθεσία, παράδοξον φύραμα τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῶν νόμων τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου, ἔδιδε χώραν εἰς πᾶσαν στρεβδικίαν. Ἀλλ' ἦν ἐκεῖ ὁ Χριστόπουλος ἔτοιμος τὰ πάντα νὰ διορθώσῃ. Ὁ νοτήμων ἀρχὼν, νομικὸς ἤδη καὶ αὐτός, ὡς ἐκ τῆς συχνῆς μετὰ τοῦ δικαστοῦ τοῦ σχέσεως, ἔσχε τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν ν' ἀναθέτῃ αὐτῷ τὴν ἐνδοξὸν ἀλλὰ δυσχερῆ ἐπιχείρησιν συντάξεως νέας νομοθεσίας διὰ τὴν Βλαχίαν. Ἀλλ' ἡ λέξις δυσχέρεια δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Αἰολοδωρικὴν γλώσσαν τοῦ Χριστοπούλου, ὅστις, ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον, μετ' οὐ πολὺ παρέδωκεν αὐτὸ πλῆρες τῷ ἀρχόντι. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ μετ' ἀλλοιώσεων ἰσχύουσα ἐτι ἐν Βλαχίᾳ νομοθεσία· λέγομεν μετ' ἀλλοιώσεων, διότι οἱ πολιτικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Καρατζᾶ κατώρθωσαν περὶ τὰ τέλη τῆς ἀρχῆς του νὰ ἐπιφέρωσι τινὰς τοιαύτας εἰς τὸ καύχημα ταῦτο τῆς ἡγεμονίας του.

Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἀποσυρθεὶς ὁ Χριστόπουλος εἰς Συμπίνι τῆς Τρασυλιανίας πλείστα καὶ ἐκεῖ συνέγραψεν, ὡν περιφημότερον εἶναι τὸ ἔργον τὸ κληθεὶν ὑπ' αὐτοῦ «*Πολιτικά παράλληλα*». Δέξις δὲ τις τοῦ συγγράμματος τούτου εἶχε τότε δώσει ἀφορμὴν νὰ κατηγορηθῇ ὁ Χριστόπουλος ὡς μὴ θερμὸς ζηλωτῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡ συκοφαντία αὕτη τόσο ἀνυπόστατος εἶναι, ὥστε περιοριζόμεθα νὰ τὴν ἀναφέρωμεν μόνον ἐνταῦθα. Ἀπ' ἐναντίας δὲ, ἅμα ἡ ἐλευθερία ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ὠραίαν πατρίδα τῆς, ὁ Χριστόπουλος, πιστὸς αὐτῇ ὡς αἱ γελιδόνες εἰς τὸ ἔαρ, καὶ γέρον ἤδη, ἀφήσας καὶ δόξαν καὶ συμφέροντα, ἔσπευσεν, εἰς τῶν πρώτων, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποθῶν ν' ἀποκατασταθῇ ἐν αὐτῇ,

καὶ νὰ ζήσῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας του ὑπὸ τὸν γλαυκὸν τῆς Ἀττικῆς οὐρανόν. Πλείστοι δ' ἐνθυμούνται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑψηλὸν καὶ εὐγενῆ τὴν μορφήν γιγανθοφόρον γέροντα, πλανώμενον παρὰ τὸ μνήμα τοῦ Θεμιστοκλέους, ἢ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Φαλήρου, διότι εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀποκατέστη, καὶ βυθισμένον εἰς λυπηρὰς σκέψεις. Ὁ γέρον ἐκεῖνος ἦτον ὁ Χριστόπουλος.

Πλὴν φεῦ! ἀντὶ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου ἦν εἶχε πάντοτε εὐχρηθῇ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἦν ἤλπίζε νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῇ, εὕρεν ἀπ' ἐναντίας αὐτὴν προῶως μεμαρασμένην, εὕρεν ἐν αὐτῇ τὰ φθοροποιὰ κόμματα ἀφανίζοντα ὅ,τι εἶχε πρὸ μικροῦ ἡ αἱματόφυρτος ἐλευθερία μετ' ἀγώνων οἰκοδομήσει. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ὑποφέρῃ τὴν λυπηρὰν ταύτην θέαν, προὔτιμησε νὰ μακρυνθῇ πάλιν τῆς πατρίδος γῆς, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Βουκουρέστιον, ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ τὸ 1839 τὸν ἔσχατόν του στεναγμὸν ἀποτεινὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτως ἔζησε καὶ οὕτως ἀπεβίωσεν ὁ Ἀνακρέων τῆς νέας Ἑλλάδος, οὐ τὰ ἔργα οὐδέποτε θ' ἀποδιώσωσιν... Εὐτυχὴς ἐκεῖνος! Κατώρθωσε καὶ, ὅ,τι μόλις εἰς κατορθοὶ ἐν μυρίοις εἰς τὴν γῆν ταύτην, νὰ μὴ παρέλθῃ ἡ μνήμη του μετὰ τὰς ὀλίγας ὥρας ζωῆς, αἵτινες τῷ ἐδόθησαν· νὰ μείνῃ καὶ ἡ σκιά του ἐν τῷ κόσμῳ ὅταν αὐτὸς θὰ εἶναι ἄλλοῦ, ἢ δὲν θὰ εἶναι πλέον. Ἐνόησα πάντοτε τὸν Ἡρόστρατον, καὶ, ἂν ὁ τραγὸς τῆς τύχης οὐδέποτε μὲ φέρῃ πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κύκλου αὐτοῦ, μὲ φαίνεται ὅτι θὰ καταφύγω εἰς τὸν ἱερόσυλον θαυλόν.

ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΙΩΝ
ΝΙΚΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΝΟΥΚΙΟΥ,

*Καθυποβληθὲν τοῖς αἰδεσιμωτάτοις Ἀδᾶ Τάτῃ
καὶ Κερίᾳ ἡ Βιβλιοφύλαξι τῆς Ἀμβροσιατικῆς
τῶν Μεδιολάνων.*

—000—

Ὅτε ἐν τῇ ὑμετέρᾳ βιβλιοθήκῃ ἀντέγραφον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χειρογράφου Νικάνδρου τοῦ Νουκίου τὰ κεφάλαια, τὰ ἐξιστοροῦντα τὴν κατὰ τὸ 1530 πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, τὴν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Σολεϊμάνου, μὲ ἠρωτήσατε τίς ἡ πατρίς τοῦ Νουκίου, ὁποῖος ὁ Ἑλληνισμὸς του, καὶ ἐὰν τὰ διηγούμενα παρ' αὐτοῦ ἔχωσιν ἀσφάλειαν ἱστορικῆς ἀληθείας. Πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, ὡς ἐνθυμούμαι, ἀπήντησα ὑμῖν, ὅτι ὁ μακαρίτης Μουστοξίδης, εὐκλεῆς ὄνομα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν φιλολόγων, συνέγραψέ ποτε ὑπόμνημα περὶ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ (*), τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσεν εἰς τὴν φιλομαθῆ εται-

(*) Ἀνάγνωθι τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ὑπόμνημα ἐν τῷ ἔργῳ λαδ. 154 τῆς Γεν. Τόμ. Ζ'. σελ. 217.